

PRO MEMORIA

MICHAŁ BRISTIGER*
(1 VIII 1921–16 XII 2016)

Przed dwoma laty zmarł profesor Michał Bristiger, wybitny muzykolog, wieloletni pracownik Instytutu Sztuki PAN, autor licznych tekstów opublikowanych w kwartalniku *Muzyka*.

Michał Bristiger urodził się 1 VIII 1921 r. w Jagielnicy koło Tarnopola. Studiował medycynę najpierw we Lwowie (1940–41), potem w Bolonii (1945–46) i w Warszawie (1946–51); odbył też studia w Państwowej Wyższej Szkole Higieny Psychiczej w Warszawie. Uczył się gry na fortepianie u prof. Giuseppe Piccioli w Bolonii i prof. Jerzego Lefeldta w Warszawie. W l. 1948–53 studiował muzykologię na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie uzyskał tytuł magistra w 1955 roku. W 1951 r. podjął pracę zawodową w Zakładzie Muzykologii UW (od 1958 r. Instytut Muzykologii UW) jako asystent, a następnie w l. 1958–70 adiunkt. W 1963 r. uzyskał stopień doktora przedstawiając dysertację pt. *Forma wariacyjna w muzyce instrumentalnej Renesansu* (wyd. Warszawa 2012), którą przygotował pod kierunkiem prof. Józefa Michała Chomińskiego. W l. 1970–91 pracował w Instytucie Sztuki PAN, gdzie w 1980 r. habilitował się na podstawie rozprawy *Związki muzyki ze słowem. Z zagadnień analizy muzycznej* (wyd. Kraków 1986). W 1990 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Wykładał na kilku uczelniach: oprócz macierzystego Uniwersytetu Warszawskiego był to Uniwersytet Jagielloński (1970–76), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1983–85, 1987/88), Uniwersytet Kalabryjski w Arcavacata di Rende (1992–98),

* Fot. Barbara Przybyszewska-Jarmińska (archiwum prywatne).

a także uniwersytety w Macerata-Fermo i Palermo. W l. 1985–88 prowadził badania w Institut für die Wissenschaften vom Menschen w Wiedniu.

Angażował się w liczne przedsięwzięcia artystyczne i naukowe, m.in. w l. 1994–98 pełnił funkcję kierownika artystycznego „Incontri” we Włoszech, był konsultantem Teatru Wielkiego w Poznaniu, Teatru Wielkiego w Łodzi, Festiwalu Muzycznego Polskiego Radia w Warszawie oraz zasiadał w radach artystycznych Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie i Festiwalu Warszawskie Spotkania Muzyczne „Muzyka dawna – muzyka nowa”. W l. 1994/95 sprawował funkcję rektora Międzynarodowej Akademii Mozartowskiej w Krakowie. Był członkiem kolegiów redakcyjnych zagranicznych czasopism naukowych: *Collage*, *Acta Musicologica* i *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*.

Bardzo ważnym nurtem działalności Michała Bristigera było inicjowanie nowych przedsięwzięć naukowych: konferencji, seminariów, serii wydawniczych i czasopism. W 1967 r. założył czasopismo *Res Facta*, którym kierował do 2010 r. (po przerwie wznowione ono zostało w 1994 r. jako *Res Facta Nova*). Był redaktorem naczelnym zainicjowanej przez siebie serii muzykologicznej „Pagine. Polsko-włoskie materiały muzyczne” (1972–89). W 2001 r. założył stowarzyszenie i czasopismo internetowe *De musica* (w tym *De musica / Nuove Pagine*), a następnie związane z działalnością stowarzyszenia serie „Muzykalia”, „Krytyka muzyczna” i „Diagonali”. Przez wiele lat prowadził seminaria o profilu muzykologiczno-humanistycznym.

Należał do wielu stowarzyszeń naukowych i artystycznych w kraju i za granicą. Był członkiem honorowym Związku Kompozytorów Polskich, Komitetu Nauk o Sztuce PAN oraz Institute of Advanced Musical Studies w Londynie, a także członkiem korespondentem Accademia delle Scienze dell’Istituto di Bologna i American Musicological Society. Za swoją działalność uhonorowany został prestiżowymi nagrodami, m.in. Nagrodą Związku Kompozytorów Polskich (1983), Nagrodą Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1993) i Nagrodą Muzyczną Polskiego Radia (2001). W 2004 r. otrzymał tytuł doktora *honoris causa* Uniwersytetu w Palermo, a w 2006 r. został odznaczony Złotym Medalem „Gloria Artis”.

W swojej pracy naukowej Michał Bristiger koncentrował się na zagadnieniach teorii i estetyki muzycznej oraz historii muzyki od XVI do XX w.; zajmował się też pracą translatorską i eseistyką muzyczną. Szczególną uwagę poświęcał muzyce wokalne (w tym operowej) oraz kulturze włoskiej, a zwłaszcza relacjom polsko-włoskim. Jego pisma zostały zebrane w tomach: *Mysł muzyczna. Studia wybrane I* (red. Halina Sieradz, Warszawa 2001), *Transkrypcje: pisma i przekłady* (Gdańsk 2010) i *Mysł muzyczna. Studia wybrane II* (red. Halina Sieradz, Warszawa 2011). Karol Berger w 2011 r. scharakteryzował jego dorobek w następujący sposób: „Jest uderzające, że te indywidualne studia rzadko traktują o jakiś ogólniejszych, bardziej abstrakcyjnych zagadnieniach. Bristiger woli pisać o konkretnych utworach muzycznych, albo, jeszcze lepiej, o konkretnych ludziach. Nie znaczy to, że unika szerszych problemów – artystycznych czy też historycznych; znaczy to tyle tylko, że lubi widzieć takie problemy przez pryzmat jakiejś pojedynczej osoby, utworu, książki. Uderza też jeszcze coś innego: Bristiger jest prawdziwym koneserem twórców i myślicieli, których nikt

inny nie pamięta, których znamy w najlepszym wypadku z nazwiska, najlepiej wcale. Nie unika kompozytorów pierwszej rangi: poświęcił piękne strony Monteverdiemu, Rossiniemu, Strawińskiemu, de Falli, Szymanowskiemu, Brittenowi. Ale, to charakterystyczne, nawet w takich przypadkach jego uwagę często przykuwa coś, o czym inni nie pamiętają¹.

Elżbieta Witkowska-Zaremba kreśląc sylwetkę Michała Bristigera, napisała: „[...] był człowiekiem niezwykle twórczym, posiadał dar, który nie ograniczał go do tworzenia dzieł naukowych, lecz wprowadzał głęboko w sferę *vita activa*, przeobrażając się w jakże cenną zdolność rzeczywistego uczestniczenia we wszystkich sprawach dla niego ważnych i tworzenia wokół nich środowiska”². Paolo Emilio Carapezza wspominał w 2016 r.: „Intensywne, pracowite i pełne dobrych dzieł było długie życie Michała Bristigera, jednego z największych mistrzów, których miałem szczęście spotkać: muzykologa, a przede wszystkim głębokiego filozofa. Jego oświecająca wiedza rozchodziła się po całej Europie, szczególnie jednak w Polsce i we Włoszech”³. Karol Berger w 2011 r. podsumował dorobek Profesora w następujący sposób: „Jest więc Michał Bristiger wybitnym uczonym, lecz jest także kimś więcej: poza instytucjami sam jest swoistą instytucją polskiego życia muzycznego i umysłowego ostatniego półwiecza”⁴.

Kwartalnik *Muzyka* zadedykował Profesorowi Michałowi Bristigerowi zeszyt „Historia w muzykologii – muzykologia w historii” (2002 nr 3–4), w którym znalazły się materiały z konferencji zorganizowanej z okazji Jego 80. urodzin.

Poniżej przedstawiamy bibliografię prac Michała Bristigera (w tym recenzji Jego publikacji), które ukazały się na naszych łamach.

Artykuły

„Problem formy sonatowej w *V Kwartecie smyczkowym* Beli Bartóka”, *Muzyka* 1 (1956) nr 3, s. 146–175

„O przedmiocie badań historii”, *Muzyka* 26 (1971) nr 3, s. 27–29

„Teoria muzyki C. Durutte’a (przypadek wpływu filozofii polskiej na francuską myśl muzyczną)”, *Muzyka* 17 (1972) nr 2, s. 69–79

„Zasady muzyki Louisa André – nieznanne źródło do historii muzyki w Polsce w XVIII wieku”, *Muzyka* 19 (1974) nr 4, s. 77–79

„Problem związków słowa i muzyki. Założenia wstępne”, *Muzyka* 24 (1979) nr 4, s. 17–34

„Stefan Jarociński (1912–1980)”, *Muzyka* 25 (1980) nr 4, s. 15–18

„Rękopisy Karola Rathausa z teorii i praktyki muzyki filmowej”, *Muzyka* 44 (1999) nr 4, s. 95–110

1 Karol Berger, „Laudatio” [tekst wygłoszony w Instytucie Sztuki PAN w dn. 15 IX 2011 r.], *Ruch Muzyczny* 61 (2017) nr 1, s. 10

2 Elżbieta Witkowska-Zaremba, „Wspomnienie” [tekst wygłoszony w czasie pogrzebu Michała Bristigera w dn. 29 XII 2016 r.], *Ruch Muzyczny* 61 (2017) nr 1, s. 12.

3 Paolo Emilio Carapezza, „Il Socrate dei nostri tempi”, *Ruch Muzyczny* 61 (2017) nr 1, s. 15.

4 K. Berger, op. cit., s. 11.

„Kontrowersja teoretyczna między François-Josephem Fétisem a Camille'em Durutte'em (Paryż 1853–1862)”, *Muzyka* 58 (2013) nr 3, s. 25–38

Recenzje

„*Jahrbuch Peters* 1978, 1979. Leipzig 1979, 1980 Edition Peters”, *Muzyka* 29 (1984) nr 3, s. 107–109

„*La Revue-Musicale* Numéro special 224 «Béla Bartók». Paris 1955 Richard-Ulisse”, *Muzyka* 29 (1984) nr 3, s. 107–109

Przekład

Józef Hoene-Wroński, „Filozofia absolutna muzyki (Fragment)”, przełożył Michał Bristiger, *Muzyka* 58 (2013) nr 3, s. 39–54

Udział w dyskusji

Dyskusja [materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Muzykologicznej nt. „Zakres przedmiotowy historii muzyki polskiej”]: Aleksander Frączkiewicz, Zofia Lissa, Mieczysław Drobner, Jan Stęszewski, Władysław Malinowski, Mieczysław Tomaszewski, Jan Węcowski, Michał Bristiger, Mirosław Perz, Jan Wierszyłowski, Ludwik Bielawski, Elżbieta Dziębowska, Krystyna Danecka-Szopowa, *Muzyka* 16 (1971) nr 3, s. 49–84

Recenzje publikacji Michała Bristigera

Katarzyna Morawska, „Michał Bristiger, (red.): *Pagine. Polsko-włoskie materiały muzyczne*. Zesz. 5. Kraków, Warszawa 1989 Polskie Wydawnictwo Muzyczne”, *Muzyka* 37 (1992) nr 2, s. 109–111

Zofia Helman, „Michał Bristiger: Związki muzyki ze słowem. Z zagadnień analizy muzycznej. Kraków 1986 Polskie Wydawnictwo Muzyczne”, *Muzyka* 32 (1987) nr 3, s. 69–74.

Redakcja